

อาชญากรรมขยะในกฎหมายสิ่งแวดล้อมสหภาพยุโรป

Waste Crime in EU Environmental Law

ปิติเทพ อยู่ยูนยง¹

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่¹

Pedithep Youyuenyong¹

Faculty of Law, Chiang Mai University¹

Email: pedithep.y@cmu.ac.th¹

Received April 6, 2026; Revised May 15, 2026; Accepted June 30, 2026.

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้นำเสนอกระบวนการที่สหภาพยุโรป (EU) ดำเนินการเพื่อต่อสู้กับอาชญากรรมขยะผ่านการบังคับใช้ระเบียบการขนส่งขยะ (หรือระเบียบ WSR) และข้อกำหนดว่าด้วยอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม (ข้อกำหนด ECD) ประการแรก บทความฉบับนี้แสดงให้เห็นว่าอาชญากรรมขยะในกฎหมายของสหภาพยุโรปได้รับการนำเอาหลักการของระเบียบ WSR และข้อกำหนด ECD มาใช้ควบคุมการขนส่งเพื่อป้องกันการกำจัดและการค้าขยะผิดกฎหมาย เสริมสร้างการดำเนินการต่อต้านการจัดการขยะที่ผิดกฎหมาย พร้อมกับระบุประเภทที่ระดับของบทลงโทษทางอาญา ประการต่อมา บทความนี้ยังแสดงให้เห็นว่ากฎหมายสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรป ซึ่งบังคับใช้ภายใต้ความรับผิดชอบของรัฐสมาชิกสหภาพยุโรป รวมทั้งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรป (ศาล CJEU) ช่วยสร้างความมั่นใจว่าอาชญากรรมขยะจะถูกควบคุมทั่วสหภาพยุโรป ท้ายที่สุด บทความฉบับนี้นำเสนอคำวินิจฉัยที่สำคัญของศาล CJEU ที่กล่าวถึงการปรับใช้ระเบียบ WSR และข้อกำหนด ECD ซึ่งปกป้องสิ่งแวดล้อมของภูมิภาคยุโรปจากอาชญากรรมขยะที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขในระดับชาติและระดับภูมิภาค ท้ายที่สุด บทความฉบับนี้วิจารณ์ความเป็นไปได้ของแนวคำพิพากษาของศาล CJEU เกี่ยวกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปในเชิงวิเคราะห์ บทความฉบับนี้ได้ให้ข้อสังเกต อันนำไปสู่ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้กฎหมายสหภาพยุโรปที่กล่าวมานี้ในทางปฏิบัติ และสรุปด้วยข้อคิดเห็นที่นำไปสู่การปรับปรุงการดำเนินงานในอนาคต

คำสำคัญ: อาชญากรรมขยะ, กฎหมายสิ่งแวดล้อม, กฎหมายสหภาพยุโรป

Abstract

This paper presents the steps undertaken by the European Union (EU) to combat waste crime through implements of the Waste Shipment Regulation (WSR) and Environmental Crime Directive (ECD). First, it shows that waste crime in EU law regulated primarily by key aspects of the WSR and ECD, control shipments to prevent illegal disposal and trafficking, strengthen action against illegal waste management, and specify types and levels of criminal penalties. Next, it also shows that EU environmental law, enforced under the responsibility of EU Member States and overseen by the Court of Justice of the European Union (CJEU), ensures waste crimes are prosecuted across the EU. Finally, it critically demonstrates an ability to produce criticism of the possible decisions of the CJEU in the area of EU environmental waste crime. This paper outlines observations, gives some recommendations for the functioning of the EU legislation in practice and concludes with some thoughts for the future.

Keyword: Waste Crime, Environmental Law, European Union Law

บทนำ

ขยะ (Waste) ไม่เพียงเกิดจากการอุปโภคบริโภคสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ในระหว่างที่มนุษย์ดำเนินชีวิตประจำวัน แต่ขยะก็เกิดจากกระบวนการผลิตในภาคธุรกิจอุตสาหกรรม เมื่อขยะที่เป็นของเหลือทิ้งจากการอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวันหรือของที่ถูกทิ้งขว้างเพราะเสื่อมสภาพลงจนใช้การไม่ได้หรือหมดคุณค่าจนไม่ต้องการแล้วจากกระบวนการผลิตในภาคอุตสาหกรรม (Baird, Curry, & Cruz, 2014) ขยะดังกล่าวอาจถูกสะสมเอาไว้ในสถานที่หนึ่งสถานที่ใดหรือพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใดจนมีปริมาณที่สะสมเป็นจำนวนมากหรือขยะที่ถูกทิ้งในที่สาธารณะ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่อาจกลายมาเป็นปัจจัยที่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งในทางตรงและทางอ้อม เช่น แหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคและพาหะนำโรค แหล่งของกลิ่นเหม็น (หรือกลิ่นไม่พึงประสงค์) แหล่งทำลายทัศนียภาพ ฯลฯ

สถานการณ์ที่มีขยะสะสมจนล้นเมือง หรือถูกทิ้งอย่างเรี่ยราดในที่สาธารณะที่เกิดขึ้นเช่นว่านี้ ส่วนหนึ่งเกิดจากการไม่ได้ผลักดันขับเคลื่อนการจัดการขยะ (Waste Management) อย่างเหมาะสมหรือการขาดการเอาใจใส่จากหน่วยงานของรัฐ (หรือท้องถิ่น) ที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการไม่มีกฎหมายจัดการขยะหรือการบังคับใช้กฎหมายจัดการขยะที่ไร้ซึ่งความเด็ดขาดชัดเจน เป็นเหตุให้ผู้คนในชุมชนหรือสังคมกล้าที่จะก่อให้เกิดขยะที่สร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม ขาดความยำเกรงต่อกฎหมายจนถึงขั้นที่กล้าแสดงพฤติกรรมสร้างขยะหรือก่อให้เกิดขยะที่สร้างความเสียหายต่อระบบนิเวศ ประกอบกับมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจหรือสังคมที่ส่งผลให้ผู้คนหันมากระทำความผิดกฎหมายที่สร้างขยะหรือเป็นบ่อเกิดขยะอันส่งผลกระทบต่อตรงหรือทางอ้อมต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ (Andreatta, Favarin, Lisciandra, & Millemaci, 2023) อย่างไรก็ดี ถ้ามีกฎหมาย ระเบียบหรือข้อบังคับของรัฐกำหนดเอาไว้เป็นลายลักษณ์

อักษรอย่างชัดเจน เพื่อใช้กำกับดูแล บังคับ หรือควบคุมความประพฤติของผู้นในสังคม ไม่ให้สร้างขยะที่มากเกินไปจนความจำเป็นหรือก่อให้เกิดขยะอย่างไร้ทิศทางจัดการที่ดี หากมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ก็จะถูกลงโทษตามกฎหมาย แล้วผู้คนยังฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่บัญญัติขึ้นในทำนองนี้ ดังนั้นแล้วถือว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นอาชญากรรมขยะ (Waste Crime) (Garruto & Grassin, 2024) อันเป็นการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายที่บัญญัติเอาไว้อย่างชัดเจนตั้งแต่แรก แล้วการฝ่าฝืนกฎหมายก่อให้เกิดขยะหรือผลกระทบจากขยะ อันสร้างอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย อามาย หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน รวมทั้งสร้างผลกระทบต่อสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดของปัจเจกบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากขยะ หรือสร้างผลกระทบต่อสาธารณชนไปในวงกว้าง ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของผู้คนร่วมสังคม มีปัญหาตามมาว่าจะนำเอากฎหมายมาเป็นเครื่องมือในการจัดการอาชญากรรมขยะได้อย่างไร (Pereira, 2017)

สหภาพยุโรป (European Union หรือ EU) ในฐานะที่เป็นองค์กรเหนือรัฐ (Supranational Organization) ที่ทำหน้าที่กำกับดูแลและควบคุมบรรดารัฐสมาชิกสหภาพยุโรป (EU Member States) ซึ่งรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปยินยอมพร้อมใจตกลงแบ่งปันอำนาจอธิปไตยในเรื่องสำคัญบางเรื่องให้สหภาพยุโรปตัดสินใจแทน เหตุนี้เองสหภาพยุโรปในฐานะองค์กรเหนือรัฐก็เล็งเห็นว่าอาชญากรรมขยะการกระทำผิดกฎหมายว่าด้วยการจัดการขยะหรือกฎหมายสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อันส่งผลกระทบในด้านลบต่อรัฐสมาชิกที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคยุโรปหรือส่งผลกระทบไปในวงกว้างในระดับภูมิภาค (Lazíková & Rumanovská, 2024) ด้วยเหตุนี้สหภาพยุโรปจึงวางกลไกกำกับดูแล ควบคุมและดำเนินการจัดการกับอาชญากรรมขยะ โดยสหภาพยุโรปได้ดำเนินการเพื่อต่อสู้กับอาชญากรรมขยะผ่านการบัญญัติข้อกำหนดว่าด้วยอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม (Environmental Crime Directive หรือข้อกำหนด ECD) มาต่อสู้กับอาชญากรรมขยะในระดับภูมิภาคยุโรป (European Commission, n.d.) ยิ่งไปกว่านั้นอาชญากรรมขยะไม่เพียงส่งผลกระทบต่อรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปแต่ละรัฐเท่านั้น แต่อาชญากรรมขยะยังอาจส่งผลกระทบต่อประเทศอื่น ๆ ที่อยู่นอกภูมิภาคยุโรปอีกด้วย ถ้าการส่งออกหรือขนย้ายขยะข้ามแดน (Cross-border Waste Shipments) ออกไปนอกภูมิภาคยุโรปอาจสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของรัฐปลายทางหรือภูมิภาคอื่น ๆ หรือส่งผลกระทบไปในเชิงลดทอนการหมุนเวียนวัสดุภายในสหภาพยุโรป (Internal Material Circulation)

เหตุนี้เองจึงมีการบัญญัติระเบียบการขนส่งขยะของสหภาพยุโรป (Waste Shipment Regulation หรือระเบียบ WSR) (European Commission, n.d.) อีกด้านหนึ่งในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาสถาบันตุลาการของสหภาพยุโรป ตัวอย่างเช่น ศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรป (Court of Justice of the European Union หรือศาล CJEU) ได้ทำคำพิพากษาวางบรรทัดฐานแนวทางการปฏิบัติตามนโยบายและการใช้กฎหมายสหภาพยุโรปของรัฐสมาชิกเพื่อควบคุมและสกัดกั้นอาชญากรรมขยะอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นบรรทัดฐานให้รัฐสมาชิกต้องดำเนินการต่าง ๆ ไม่ขัดต่อนโยบายและกฎหมาย

ต่อต้านอาชญากรรมขยะของสหภาพยุโรป โดยคำนึงถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองยุโรปและสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ที่ดีที่พลเมืองยุโรปทุกคนพึงมี (ECA Maastricht, 2024)

อาชญากรรมขยะในสหภาพยุโรปไม่ใช่ปัญหาที่แก้ไขได้อย่างเบ็ดเสร็จเพียงอาศัยอำนาจสหภาพยุโรปเท่านั้น แต่เป็นปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติข้ามแดนที่ต้องการวางกฎระเบียบของสหภาพยุโรปและการวางบรรทัดฐานโดยสถาบันตุลาการของสหภาพยุโรป ซึ่งจากกรอบการใช้อำนาจนิติบัญญัติอำนาจบริหารและอำนาจตุลาการเหนือบรรดารัฐสมาชิกสหภาพยุโรป จะเห็นได้ว่าทุกรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปต้องร่วมกันรับมือกับอาชญากรรมขยะด้วยการวางมาตรการทางกฎหมายสอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำที่สหภาพยุโรปได้กำหนดเอาไว้ ประกอบกับรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปก็ต้องดำเนินการตามบรรทัดฐานที่สถาบันตุลาการสหภาพยุโรปได้วางเอาไว้ เหตุนี้เองกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรป (EU Environmental Justice) การที่กระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปแก้ไขปัญหาแบบองค์รวมทุกมิติในเช่นว่านี้สะท้อนให้เห็นว่าสหภาพยุโรปได้ให้ความสำคัญกับปัญหาอาชญากรรมขยะที่มีมาแต่ดั้งเดิมอยู่แล้ว (Fundamental Rights Agency, 2025) พร้อมกับสหภาพยุโรปยังพยายามใช้อำนาจที่มีอยู่เหนือรัฐสมาชิกของตนวางกลไก หลักเกณฑ์และมาตรการควบคุมอาชญากรรมขยะ เสริมสร้างภูมิภาคยุโรปให้มีความปลอดภัยจากอาชญากรรมขยะ มีกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมที่สร้างความมั่นใจให้พลเมืองทั่วไปได้รับความเป็นธรรมด้านสิ่งแวดล้อม การวางบรรทัดฐานของสถาบันตุลาการของสหภาพยุโรปที่ผ่านมายังทำให้แนวความคิดหรือความตระหนักถึงประเด็นอาชญากรรมขยะเป็นไปในทิศทางเดียวกันที่จะช่วยกันป้องกัน สกัดกั้นหรือห้ามปรามอาชญากรรมขยะ ผ่านการบูรณาการด้วยความร่วมมือระหว่างรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปด้วยกัน (United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute, 2026)

บทความนี้มุ่งศึกษา 4 ประเด็นสำคัญด้วยกัน นั่นคือ (ก) บทบาทของสหภาพยุโรปในการต่อสู้กับอาชญากรรมขยะ (ข) ความรับผิดชอบของรัฐสมาชิกสหภาพยุโรปในการปฏิบัติตามระเบียบ WSR และข้อกำหนด ECD ผ่านการบังคับใช้ระเบียบ WSR และข้อกำหนด ECD ของสหภาพยุโรปในฐานะองค์การเหนือรัฐให้บังเกิดผล (ค) บทบาทของศาล ECHR กับศาล CJEU ที่ช่วยสร้างความมั่นใจว่าอาชญากรรมขยะจะถูกควบคุมทั่วสหภาพยุโรป และ (ง) คำวินิจฉัยที่สำคัญของศาล ECHR กับศาล CJEU เกี่ยวกับอาชญากรรมขยะในอดีตที่ผ่านมา รวมทั้งบรรทัดฐานที่ศาล ECHR กับศาล CJEU ได้วางเอาไว้ในเรื่องดังกล่าว

บทบาทของสหภาพยุโรปในการต่อสู้กับอาชญากรรมขยะ

กระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรป (EU Environmental Justice Process) ได้แก่ ชุดกระบวนการ ที่ประกอบไปขั้นตอนเพื่อควบคุมให้สิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวพลเมืองสหภาพยุโรปเป็นไปอย่างปกติ หรือวางกลไกให้พลเมืองยุโรปมีสุขภาพแข็งแรงและความเป็นอยู่ที่ดี ผ่านการใช้หน่วยงานหรือสถาบันของรัฐมาอำนวยความสะดวกยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Justice) อันเป็น

การประกันว่าทุกคนสามารถอยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ดี ถูกสุขลักษณะและเป็นระเบียบเรียบร้อยอย่างเสมอเหมือนกัน ปราศจากการกระทำอันเป็นการล่วงละเมิดสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อสุขภาพกับสิทธิในความเป็นอยู่ที่ดี และลดความเหลื่อมล้ำด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Discrimination) ไม่ให้ปัจเจกบุคคลรายหนึ่งรายใดหรือกลุ่มบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดต้องแบกรับภาระผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมเพียงรายเดียวหรือกลุ่มเดียว ซึ่งพลเมื่อสหภาพยุโรปผ่านแล้วแต่สิทธิในกระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปตามที่กฎหมายสิ่งแวดล้อมสหภาพยุโรปบัญญัติเอาไว้ กระบวนการยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปเป็นกระบวนการที่ใช้ดำเนินการต่อต้านอาชญากรรมขยะ โดยใช้องค์กรหรือสถาบันของสหภาพยุโรปคอยขับเคลื่อนให้เกิดการลงโทษอาชญากรรมผู้กระทำผิดที่คัดแยกหรือจัดการขยะไม่เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งขยะไม่เป็นที่ที่เป็นทางจนไปกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ที่ดีของสาธารณชน รวมทั้งลักลอบขนย้ายขยะอิเล็กทรอนิกส์ไปยังประเทศปลายทาง (European Forum for Restorative Justice, 2021)

ยิ่งไปกว่านั้นสหภาพยุโรปได้บัญญัติระเบียบ WSR และข้อกำหนด ECD ที่ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการวางมาตรการควบคุมอาชญากรรมขยะ อันส่งผลต่อการดูแลรักษาระบบนิเวศที่เหมาะสมและความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ในภูมิภาคยุโรป ประกอบกับกฎหมายสหภาพยุโรปที่กล่าวมานี้ เป็นหลักประกันว่าประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปจะออกที่เหมาะสมมาใช้ในการต่อต้านอาชญากรรมขยะในภาพรวม หรืออาจวางมาตรการที่จำเป็นมาล้อเสริมหลักการที่สหภาพยุโรปได้วางเอาไว้สำหรับต่อต้านอาชญากรรมขยะ การบัญญัติระเบียบ WSR และข้อกำหนด ECD เอาไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน มีข้อดีที่กฎหมายเช่นว่านี้มีสถานะเปรียบเป็นกฎหมายกลางที่วางมาตรฐานขั้นต่ำ (Minimum Standards) (Squintani, 2022) ในการต่อต้านอาชญากรรมขยะที่บรรดาประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด มีผลผูกพันและอยู่เหนือกฎหมายภายในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป อย่างไรก็ตามการบังคับใช้และการปรับใช้กฎหมายสหภาพยุโรป 2 ฉบับนี้ย่อมมีความแตกต่างกัน ระเบียบ WSR มีสถานะเป็นระเบียบ (Regulation) ที่มีผลบังคับใช้โดยตรงต่อประเทศสมาชิกทุกประเทศทันทีที่มีผลบังคับใช้ แต่ข้อกำหนด ECD กำหนดให้ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปนโยบายในกฎหมายสหภาพยุโรปนำไปปฏิบัติ (Implementation) ผ่านการบัญญัติกฎหมายภายในของตนให้แล้วเสร็จตามกรอบระยะเวลาที่ข้อกำหนดระบุเอาไว้ การศึกษาเกี่ยวกับอาชญากรรมขยะในกฎหมายสิ่งแวดล้อมสหภาพยุโรปในครั้งนี้ ผู้เขียนจะทำการศึกษาระเบียบ WSR และข้อกำหนด ECD ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

อาชญากรรมขยะภายใต้ข้อกำหนดว่าด้วยอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม (ข้อกำหนด ECD) ของสหภาพยุโรป

อาชญากรรมสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่เผชิญอยู่อย่างต่อเนื่องในภูมิภาคยุโรป นับวันจะก่อให้เกิดความเสียหายเป็นอย่างมากต่อเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งในภูมิภาคยุโรปและทั่วทุกมุมโลก อาชญากรรมขยะถือเป็นอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายสหภาพยุโรปที่เกี่ยวข้อง เช่น การขนย้ายหรือทิ้งขยะอย่างผิดกฎหมาย (Illegal shipment or dumping of waste)

อาชญากรรมขยะสามารถสร้างผลกระทบข้ามพรมแดนเช่นเดียวกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมรูปแบบอื่น ๆ อาจมีอาชญากรรมในรูปแบบที่ซับซ้อน ยากต่อการติดตามตรวจสอบของประเทศสมาชิกหรือองค์กรของสหภาพยุโรปที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งอาชญากรรมขยะยังสร้างรายได้หรือประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับกลุ่มอาชญากรที่ก่ออาชญากรรมขยะ (European Commission, n.d.)

ด้วยเหตุนี้ในปี 2024 สหภาพยุโรปได้ออกข้อกำหนดว่าด้วยอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมหรือข้อกำหนด ECD (ข้อกำหนด ฉบับที่ 2024/1203 ของรัฐสภายุโรปและคณะมนตรียุโรป ลงวันที่ 11 เมษายน 2024 ว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมผ่านกฎหมายอาญา และยกเลิกข้อกำหนดฉบับที่ 2008/99/EC และ 2009/123/EC (Directive (EU) 2024/1203 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 on the protection of the environment through criminal law and replacing Directives 2008/99/EC and 2009/123/EC)) ข้อกำหนด ECD ได้ถูกประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 เมษายน 2024 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2024 โดยบทบัญญัติฉบับนี้มุ่งเน้นการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมผ่านการว่าการแสดงการกระทำ การแสดงพฤติกรรมหรือการมีความประพฤติอย่างไรจึงถึงเป็น "อาชญากรรมสิ่งแวดล้อม" และ "โทษทางอาญา" อันประกอบด้วย โทษทางอาญาสถานจำคุกขั้นต่ำและขั้นสูงสุด (Minimum-maximum imprisonment penalties) และโทษทางอาญาสถานปรับ อันประกอบด้วยกรอบอัตราค่าปรับที่ข้อกำหนดฉบับนี้ได้กำหนดขึ้นอย่างแน่นอนตายตัว ไม่ต่ำกว่าขั้นต่ำ 24 ยูโร และไม่เกินค่าปรับจำนวนสูงสุด 40 ยูโร (Fixed amounts between €24 and €40 million) หรือคำนวณค่าปรับที่ต้องชำระตามยอดขายรวมทั่วโลกต่อปีของนิติบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการก่ออาชญากรรม (Total annual worldwide turnover of the legal person concerned) ตลอดจนให้อำนาจแก่ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปที่จะกำหนดบทลงโทษอื่นเพิ่มเติมนอกเหนือไปจากโทษทางอาญาที่สหภาพยุโรปกำหนดไว้ (European Commission, n.d.) เช่น ภาระผูกพันในการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม (Environmental restoration obligations) การตัดสิทธิ์ในการรับเงินทุนจากรัฐ (Exclusion from public funding) และการเพิกถอนใบอนุญาตให้ประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมจากรัฐ (Withdrawal of permits) เป็นต้น

อีกทั้งข้อกำหนด ECD ยังกำหนดเอาไว้ว่าความผิดทางอาญาเอาไว้หลายความผิดด้วยกัน อาทิ การรีไซเคิลเรือและการดิงน้ำไปใช้โดยผิดกฎหมาย (Unlawful ship recycling and water abstraction) การละเมิดกฎหมายของสหภาพยุโรปเกี่ยวกับสารเคมีและปรอทอย่างร้ายแรง (Serious breaches of EU chemicals and mercury legislation) การค้าไม้ที่ผิดกฎหมายและการวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในตลาดโดยฝ่าฝืนข้อบังคับต่อต้านการตัดไม้ทำลายป่า (Illegal timber trading and placing products on the market in breach of anti-deforestation regulations) และการวางจำหน่ายในท้องตลาด การส่งออกและการผลิตของผลิตภัณฑ์ที่ฝ่าฝืนต่อระเบียบว่าด้วยการต่อต้านการตัดไม้ทำลายป่าไม่สหภาพยุโรป (Placing on the market and export of relevant commodities and products in breach of the Union Anti-Deforestation Regulation) (European Commission, n.d.)

นับเป็นเรื่องดีที่สหภาพยุโรปพยายามสร้างข้อกำหนด ECD มาใช้เป็นเครื่องมือในการต่อต้านอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม แต่อาจมีข้อจำกัดในการบังคับใช้กฎหมายสหภาพยุโรปอย่างจริงจังและพร้อมเพรียง เนื่องจากต้องรอให้ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปทุกประเทศออกกฎหมายภายในของตนให้สอดคล้องกับหลักการตามที่ข้อกำหนด ECD บัญญัติเอาไว้ ทำให้กฎหมายภายในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปแต่ละประเทศมีความสอดคล้องต้องกันในทางกฎหมาย เท่ากับว่าข้อกำหนด ECD ที่ถูกบัญญัติให้เป็นกฎหมายกลางขึ้นดังที่กล่าวมานี้ จะมีผลก็ต่อเมื่อประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปทุกประเทศนำไปบังคับใช้ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันหรือมีมาตรฐานไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อส่งเสริมสิ่งแวดล้อมที่ดีในภูมิภาคและลดปริมาณมลพิษหรือปัจจัยด้านลบที่อาจส่งผลร้ายต่อสิ่งแวดล้อมในภูมิภาค นอกจากนี้สหภาพยุโรปยังอาจต้องจัดวางระบบต่อต้านอาชญากรรมทางสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องเป็นไปในแนวทางเดียวกัน (Harmonized Systems) (Eurojust, 2014) วางแนวทางการพัฒนาฐานข้อมูลด้านอาชญากรรมทางสิ่งแวดล้อมในเชิงบูรณาการหรือกรอบแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศที่อ้างอิงพื้นฐานมาจากข้อกำหนด ECD ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน นำไปปรับใช้ในการบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศอย่างรัดกุมรอบด้าน เพื่อให้เกิดความสม่ำเสมอและประสานส่งเสริมในการบังคับใช้กฎหมายของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป นั้นหมายความว่าประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปต้องประสานการปฏิบัติงานต่อต้านอาชญากรรมทางสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง กำหนดนโยบายและแผนการต่อต้านอาชญากรรมขยะร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม เสริมสร้างกระบวนการ แลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศด้านสิ่งแวดล้อมจากหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และตอบโต้ภัยคุกคามให้เกิดการต่อต้านอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมแบบองค์รวม แต่จะนำหลักการที่ผู้เขียนกล่าวมานี้ไปปฏิบัติได้อย่างจริงจังหรือไม่ สหภาพยุโรปจากต้องพิจารณาว่ามีความร่วมมือกันอย่างไรระหว่างประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปเกิดขึ้นหรือไม่ หรือประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปแต่ละประเทศมีงบประมาณเพียงพอจะส่งให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศสามารถตอบโต้ภัยคุกคามต่อต้านอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมเชิงบูรณาการแบบองค์รวมได้อย่างแท้จริงหรือไม่ ในอีกด้านหนึ่งการมีอยู่ของข้อกำหนด ECD เช่นว่านี้สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำทางภูมิศาสตร์ (Geographical Inequality) หรือความไม่เท่าเทียมกันในการต้องลงทุน ลงแรงและโอกาสสร้างความเข้มข้นในการต่อต้านอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมของแต่ละประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปที่มีความแตกต่างทางภูมิศาสตร์ตามพื้นที่หรือทำเลที่ตั้งในทวีปยุโรปอย่างชัดเจน (Europol, 2022) เช่น ประเทศที่อยู่ติดกับทะเลอาจต้องลงทุนเพื่อแบกรับการป้องกันการลักลอบนำเข้าขยะอันตรายจากการขนส่งทางเรือบรรทุกสินค้าที่มาจากประเทศต้นทาง และอาจต้องลงทุนเพื่อแบกรับการปราบปรามการนำพิกขยะที่มาจากเรือบรรทุกสินค้าโดยผิดกฎหมาย แต่ประเทศที่ไม่อยู่ติดกับทะเลบางประเทศสมาชิกในภูมิภาคยุโรปอาจไม่ต้องลงทุนหรือลงทุนรับภาระเช่นว่านี้ เป็นต้น

โดยสรุปแล้ว สหภาพยุโรปได้สร้างข้อกำหนด ECD ที่วางกฎเกณฑ์บังคับให้ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปต้องอนุวัติการกฎหมายภายในประเทศของตนให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ในข้อกำหนดฉบับนี้

เพื่อให้ควบคุมความประพฤติของบรรดาผู้เกี่ยวข้องกับมลพิษและสิ่งแวดล้อมทุกฝ่าย ให้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามจะถือเป็นอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมที่ต้องรับโทษตามกฎหมายภายในของประเทศสมาชิก

อาชญากรรมขยะภายใต้ระเบียบว่าด้วยการขนส่งขยะ (ระเบียบ WSR) ของสหภาพยุโรป

การเกิดขึ้นและดำรงอยู่ของสหภาพยุโรปมีเป้าหมายสำคัญอย่างหนึ่งนั่นก็คือให้ประเทศในภูมิภาคยุโรปมารวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ซึ่งการรวมกลุ่มเช่นนี้ทำให้สหภาพยุโรปสามารถกำกับดูแลกิจกรรมที่สร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับการควบคุมกิจกรรมที่อาจทำลายความน่าเชื่อถือของภูมิภาคด้านเศรษฐกิจและส่งผลร้ายต่อภูมิภาคด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งการขนย้ายขยะข้ามพรมแดนก็เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่อาจสร้างอันตรายต่อภูมิภาคยุโรป แต่ยังคงก่อให้เกิดผลกระทบต่อประเทศปลายทางที่มีการขนย้ายขยะเข้ามาในพรมแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งขยะจำพวกของเสียอันตราย (Hazardous Waste) เพื่อให้ขยะอันตรายไม่สร้างอันตรายต่อภูมิภาคยุโรปและภูมิภาคอื่น ๆ ของโลก สหภาพยุโรปจึงเข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมการเคลื่อนย้ายข้ามแดนของของเสียอันตรายและการกำจัด 1989 (Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal 1989) หรืออนุสัญญาบาเซล (Basel Convention) (European Union, 2018) อนุสัญญานี้วางหลักเกณฑ์เอาไว้ว่าบรรดาภาคีสมาชิกควรควบคุมการส่งออก การนำเข้า หรือการนำผ่านของเสียอันตรายให้มีความปลอดภัย ไม่สร้างผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของประเทศต้นทางและประเทศปลายทางของการขนย้ายขยะ รวมทั้งภาคีสมาชิกควรแสวงหามาตรการป้องกันการขนย้ายขยะที่ผิดกฎหมาย เหตุนี้เองจึงมีพยายามสร้างหลักการของสหภาพยุโรปให้สอดคล้องกับอนุสัญญาบาเซล เพื่อควบคุมและกำกับดูแลการขนย้ายขยะไปยังประเทศนอกกลุ่ม OECD (หรือประเทศที่ไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การเพื่อความร่วมมือนทางเศรษฐกิจ และการพัฒนา (Organisation for Economic Co-operation and Development หรือ OECD) ซึ่งประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศพัฒนาเศรษฐกิจขึ้นมาใหม่ โดยสร้างกลไกมารองรับให้ประเทศเหล่านี้มีศักยภาพในการจัดการขยะอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเมื่อนำเข้าขยะอันตรายมาจากประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป อีกด้านหนึ่งสหภาพยุโรปก็ควรวางหลักการสอดคล้องกับอนุสัญญาบาเซลที่ประเทศที่พัฒนาแล้วในฐานะประเทศต้นทางผู้ผลิตขยะไม่ควรส่งออกขยะอันตรายไปยังประเทศนอกกลุ่ม OECD เพื่อให้ประเทศนอกกลุ่ม OECD ที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจหรือประสิทธิภาพในการจัดการขยะอันตรายที่ด้อยกว่า ต้องรับภาระในการจัดการขยะดังกล่าวไป (European Commission, n.d.)

สหภาพยุโรปได้ตราระเบียบ WSR ขึ้นมาควบคุมการขนย้ายขยะภายในพรมแดนสหภาพยุโรประหว่างประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปด้วยกันเอง และการขนย้ายขยะข้ามพรมแดนสหภาพยุโรป

ระหว่างประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปกับประเทศที่ไม่เป็นสมาชิกสหภาพยุโรป โดยประกาศใช้เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2024 และให้มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2024 ระเบียบนี้วางหลักเกณฑ์ล้อเสริมกับแผนงานสีเขียวของสหภาพยุโรป (EU Green Deal) และแผนปฏิบัติการเศรษฐกิจหมุนเวียนของสหภาพยุโรป (EU Circular Economy Action Plan) โดยมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการด้วยกัน อันประกอบด้วย (European Commission, n.d.) (1) ตรวจสอบให้แน่ใจว่าประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปจะไม่ส่งออกขยะที่อาจสร้างปัญหาล้างแฉกไปยังประเทศที่สาม และประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปพึงมีส่วนร่วมในการจัดการขยะที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (2) เสริมสร้างการบังคับใช้กฎหมายสหภาพยุโรปเพื่อป้องกันการขนย้ายขยะที่ผิดกฎหมาย ไม่ให้การขนย้ายขยะที่ผิดกฎหมายเกิดขึ้นในสหภาพยุโรป รวมถึงการขนย้ายจากประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปไปยังประเทศที่สาม และ (3) เพิ่มความสามารถในการตรวจสอบย้อนหลังในการขนย้ายขยะระหว่างประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปภายในสหภาพยุโรป และอำนวยความสะดวกในการใช้ซ้ำ (รีไซเคิล) หรือการหมุนเวียนนำกลับมาใช้ใหม่ (รีไซเคิล) ระเบียบ WSR เป็นกฎหมายสหภาพยุโรปที่มีสถานะและลำดับศักดิ์เป็นระเบียบ (Regulation) ที่มีผลบังคับใช้แก่ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปทันทีหลังจากวันที่กฎหมายกำหนดให้มีผลบังคับใช้ นั้นหมายความว่าประเทศสมาชิกทุกประเทศต้องปฏิบัติตามในทันทีหลังจากวันที่กฎหมายมีผลบังคับใช้โดยไม่ต้องผ่านกฎหมายภายในอีกชั้นหนึ่ง

สหภาพยุโรปกำหนดให้ประเทศสมาชิกสามารถส่งออก “ขยะที่ขึ้นบัญชีสีเขียว” หรือ “Green-Listed Waste” เอาไว้ รายชื่อขยะที่ขึ้นบัญชีสีเขียว (Green List) เช่นว่านี้เป็นของเสียที่มีความเสี่ยงต่ำที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมหรือขยะที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่น่าจะเป็นอันตรายต่อประเทศนอกกลุ่ม OECD โดยการที่ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปจะส่งออกขยะหรือของเสียดังกล่าวออกไปนอกสหภาพยุโรปได้หรือไม่นั้น ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปดังกล่าวต้องแสดงรายละเอียดขยะหรือของเสียที่ต้องการส่งออกไปยังประเทศปลายทางอย่างชัดเจน รวมทั้งอธิบายว่าตนได้ปฏิบัติตามกฎหมายสหภาพยุโรป กฎหมายภายในประเทศของตน และกฎหมายของประเทศนอกกลุ่ม OECD อันเป็นประเทศปลายทางที่ส่งขยะหรือของเสียออกไป พร้อมทั้งบ่งชี้รายละเอียดอย่างชัดเจนว่าประเทศนอกกลุ่ม OECD อันเป็นประเทศปลายทางที่ส่งขยะหรือของเสียออกไปนั้น มีวิธีการบริหารจัดการขยะหรือของเสียดังกล่าวมารองรับหรือไม่ แล้วการจัดการขยะหรือของเสียของประเทศปลายทางเช่นว่านี้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเพียงใด อีกทั้งภาคเอกชนที่ต้องการส่งออกขยะที่ขึ้นบัญชีสีเขียวไปยังประเทศนอกกลุ่ม OECD ก็ต้องแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับการขนย้ายหรือการส่งออกขยะไปยังประเทศปลายทางอย่างชัดเจน พร้อมกับแสดงหลักฐานการปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศต้นทางกับประเทศปลายทางเอาไว้อย่างชัดเจน จากที่กล่าวมาเห็นได้ว่าสหภาพยุโรปอนุญาตให้ขนย้ายขยะออกไปนอกสหภาพยุโรปไปยังประเทศปลายทางที่เป็นประเทศนอกกลุ่ม OECD อย่างไรก็ตามสหภาพยุโรปตั้งกรอบเวลาที่สามารถขนย้ายขยะไปยังประเทศนอกกลุ่ม OECD อันเป็นประเทศปลายทางอย่างชัดเจน โดยกำหนดให้สามารถส่งออกขยะเช่นว่านี้ออกไปนอกสหภาพยุโรปได้จนถึงวันที่

20 พฤศจิกายน 2569 เท่านั้น นั้นหมายความว่าตั้งแต่วันที่ 21 พฤศจิกายน 2569 ถ้าประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปประเทศหนึ่งประเทศใดต้องการส่งออกขยะเช่นนี้ออกไปนอกสหภาพยุโรป ก็ต้องเป็นการส่งของเสียไปยังประเทศนอกกลุ่ม OECD ที่อยู่ในรายชื่อของสหภาพยุโรปแล้วเท่านั้น นั้นหมายความว่าประเทศนอกกลุ่ม OECD ที่ไม่มีศักยภาพด้านการจัดการขยะอันตรายที่ดีพร้อมแล้ว ก็จะไม่ได้อยู่ในรายชื่อประเทศปลายทางของสหภาพยุโรปที่สามารถรองรับการขนย้ายขยะออกไปนอกสหภาพยุโรปได้ แล้วรายชื่อเช่นนี้จะถูกพิจารณาทบทวนทุก 2 ปี ถึงศักยภาพและประสิทธิภาพการจัดการขยะหรือของเสียอันตรายในฐานะประเทศปลายทาง อนึ่งสหภาพยุโรปได้ห้ามการส่งขยะพลาสติกไปยังประเทศนอกกลุ่ม OECD (Ban on plastic waste exports) ตั้งแต่วันที่ 21 พฤศจิกายน 2569 นั้นหมายความว่าประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปต้องหามาตรการรองรับเศรษฐกิจหมุนเวียน มุ่งเน้นการใช้ซ้ำผลิตภัณฑ์พลาสติกหรือหมุนเวียนผลิตภัณฑ์พลาสติกให้กลับมาใช้ใหม่อย่างคุ้มค่าสูงสุด เพื่อลดการเกิดขยะพลาสติกและมลพิษขยะให้กลายเป็นศูนย์ ทำให้ทรัพยากรหมุนเวียนอยู่ในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปได้นานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ นอกจากนี้สหภาพยุโรปยังได้นำเอาการจัดการฐานข้อมูล (Database Management) โดยพัฒนาระบบการขนย้ายขยะดิจิทัล (Digital Waste Shipment System หรือ DIWASS) หรือระบบจัดเก็บรวบรวมข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์อย่างเป็นระบบ โดยใช้ซอฟต์แวร์ระบบจัดการฐานข้อมูลกลาง (Central Hub) เป็นตัวกลาง เพื่อช่วยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการขนย้ายขยะข้ามประเทศและตรวจสอบข้อมูลการปฏิบัติตามระเบียบ WSR ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เช่น ประเทศใดเป็นประเทศนอกกลุ่ม OECD ที่สามารถเป็นประเทศปลายทางที่ส่งขยะหรือของเสียออกไปได้ ขยะหรือของเสียประเภทใดที่ถูกขึ้นบัญชีเสียเอาไว้แล้ว ฯลฯ (European Commission, n.d.) อย่างไรก็ตาม ผู้ค้าขยะมักใช้กลวิธีซ่อนขยะอันตรายเอาไว้ในขยะที่อยู่ในรายชื่อขยะที่ขึ้นบัญชีเสีย พร้อมระบุว่าเป็น “ขยะที่รีไซเคิลได้” เพื่อตบตาการทำงานของเจ้าหน้าที่ของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป รวมทั้งหลีกเลี่ยงการตรวจสอบที่เข้มงวดของทั้งประเทศต้นทางและประเทศปลายทาง (Directorate-General for Environment, 2026) เหตุนี้จึงอาจต้องมีการวางมาตรการตรวจสอบที่เข้มงวดมากขึ้นในอนาคต

กล่าวโดยสรุป ระเบียบ WSR บังคับใช้แก่ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปในทันทีทันใด โดยที่กำหนดอย่างเคร่งครัดเอาไว้ให้ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปต้องควบคุมการส่งออกขยะอันตรายไปยังประเทศนอกกลุ่ม OECD หรือนำเข้าขยะอันตรายเข้ามาในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปให้เข้มงวดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งขยะที่ไม่ถูกขึ้นบัญชีเสียซึ่งมีความเสี่ยงสูงที่จะสร้างอันตรายต่อระบบนิเวศหรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้ในระยะยาว

โทษทางอาญาสำหรับอาชญากรรมขยะในกฎหมายสิ่งแวดล้อมสหภาพยุโรป

สำหรับกฎหมายอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมทั้ง 2 ฉบับที่กล่าวมาในข้างต้น ได้กำหนดโทษทางอาญาตามระดับความร้ายแรงและความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยโทษกำหนดให้บุคคลธรรมดาหรือนิติ

บุคคลต้องรับผิดชอบ จะลดหลั่นตามความร้ายแรงของการกระทำผิดฐานอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม (European Commission, n.d.) ตัวอย่างเช่น (ก) ในกรณีบุคคลธรรมดากระทำอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม ผู้กระทำอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมที่ทำให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายแก่ชีวิตหรือร่างกายจนบาดเจ็บสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี (Up to 10 years) ผู้กระทำอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมที่เป็นการทำลายธรรมชาติแบบล้างผลาญ (Ecocide) อันเป็นความผิดพิเศษ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 8 ปี (Up to 8 years) และผู้กระทำอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมที่ทำให้บุคคลอื่นได้รับความเสียหายโดยเจตนา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี (Up to 5 years) รวมทั้งผู้กระทำความผิดอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมที่เป็นการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมให้กลับคืนสู่สภาพเดิม และ (ข) ในกรณีนิติบุคคลกระทำอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม นิติบุคคลดังกล่าวอาจต้องเสียค่าปรับตามที่กล่าวไปแล้วในช่วงต้น นั่นก็คือคิดค่าปรับตามสัดส่วนจำนวน ยอดขายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ทั่วโลกหรือคิดค่าปรับสูงสุด 40 ล้านยูโร ตลอดจนนิติบุคคลที่กระทำความผิดอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมอาจต้องเผชิญโทษทางปกครอง เช่น การถูกเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการ การห้ามไม่ให้ประกอบกิจการชั่วคราว หรือการถูกตัดสิทธิการอนุญาตทางเศรษฐกิจจากภาครัฐ ฯลฯ

กล่าวโดยสรุป การลงโทษทางอาญาสำหรับอาชญากรรมขยะตามกฎหมายสหภาพยุโรปที่หยิบยกมาศึกษานี้ เป็นโทษจำคุกที่ยาวนาน เพื่อให้เช็ดหลาบ หลาบจำและไม่กล้ากลับมาทำผิดซ้ำอีก อีกทั้งโทษปรับเป็นเงินที่สูง เป็นเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ที่เน้นย้ำว่าผู้ก่อมลพิษ (ผู้ก่ออาชญากรรมขยะ) ต้องเป็นผู้จ่าย แล้วเงินที่จ่ายนี้เป็นจำนวนมหาศาลจนทำให้ผู้ก่ออาชญากรรมขยะไม่หันมามีพฤติกรรมข้องแวะกับอาชญากรรมขยะหรืออาชญากรรมสิ่งแวดล้อมต่อไปอีก

ความสัมพันธ์ระหว่างอาชญากรรมขยะในกฎหมายสิ่งแวดล้อมสหภาพยุโรปกับประเทศไทย

ประเทศไทยไม่ได้เป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปแต่อย่างใด นั้นหมายความว่าประเทศไทยไม่ได้อยู่ภายใต้อำนาจของสหภาพยุโรปและกฎหมายสหภาพยุโรปไม่ได้มีลำดับศักดิ์เหนือไปกว่ากฎหมายของประเทศไทย กฎหมายสหภาพยุโรปมีผลบังคับใช้โดยตรงเหนือประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปเท่านั้น อย่างไรก็ตามกฎหมายอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมของสหภาพยุโรปส่งผลกระทบต่อประเทศไทยในทางอ้อม เพราะประเทศไทยเป็นคู่ค้ากับประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปชั้นนำหลายประเทศ ซึ่งหากประเทศไทยต้องการส่งออกสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ไปยังประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป ก็ต้องสำรวจตรวจสอบให้ดีเสียก่อนว่าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ต้องการส่งออกไปยังประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป ดังกล่าวได้มาจากอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมของผู้ผลิตหรือไม่ ซึ่งอาจต้องตรวจสอบย้อนหลังไปถึงแหล่งที่มาของวัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้สร้างผลิตภัณฑ์หรือผลิตสินค้ามาส่งออกไปยังประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป นอกจากนี้ประเทศไทยต้องตรวจสอบการลักลอบนำเข้าขยะอันตรายที่ผิดกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศไทยในปัจจุบันยังคงอยู่ในสถานะเป็นประเทศนอกกลุ่ม OECD หากนิติบุคคลในประเทศไทยหรือนิติบุคคลของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปที่มีสาขาอยู่ในประเทศไทยลักลอบ

นำเข้าขยะอันตรายเข้ามาในประเทศไทย ก็อาจถูกปรับเป็นจำนวนเงินมหาศาลตามอัตราค่าปรับที่กล่าวไว้ในข้างต้น

โดยสรุปแล้ว ประเทศไทยไม่ใช่ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปแต่อย่างใด แต่ประเทศไทยต้องเฝ้าระวังอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมกับติดตามอาชญากรรมขยะอย่างใกล้ชิด เพราะหากปล่อยให้ขยะอันตรายเข้ามาในประเทศไทยได้โดยปราศจากการรับมือที่ถูกต้องและครบถ้วนอย่างองค์รวมแล้ว ผลร้ายก็อาจเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมหรือระบบนิเวศในประเทศไทยได้

วิเคราะห์ความเป็นไปได้ของแนวคำพิพากษาของศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรป (ศาล CJEU) เกี่ยวกับอาชญากรรมขยะในอนาคต

แม้ว่าระเบียบ WSR และข้อกำหนด ECD มีผลบังคับใช้เหนือประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปในปัจจุบัน แต่ในปัจจุบันยังไม่มีคดีอาชญากรรมขยะที่เกี่ยวกับกฎหมายใหม่ทั้ง 2 ฉบับ ที่ศาล CJEU ได้พิจารณาพิพากษาเสร็จเรียบร้อยแล้วแต่อย่างใด คงมีเพียงคดีอาชญากรรมขยะที่ศาล CJEU ได้พิพากษาไปในทางที่คุ้มครองสิทธิด้านสิ่งแวดล้อมชุมชนหรือสิทธิพลเมืองของประเทศที่ต้องแบกรับภาระด้านสิ่งแวดล้อมจากปัญหาการขนย้ายขยะอันตรายที่ไม่เป็นไปตามระเบียบแบบแผนที่สหภาพยุโรปกำหนดเอาไว้ เพื่อแก้ปัญหาความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมจากอาชญากรรมขยะ ตัวอย่างเช่น คดี *Naturvårdsverket v UQ* (คดี Case C-221/24) และคดี *Naturvårdsverket v IC* (คดี Case C-222/24) (Court of Justice of the European Union, 2025) คดีนี้เป็นคดีเกี่ยวกับการขนย้ายขยะอันตรายจากประเทศสวีเดน (ประเทศต้นทาง) อันเป็นประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปไปยังประเทศแคเมอรูน (ประเทศปลายทาง) อันเป็นประเทศนอกกลุ่ม OECD ศาล CJEU พิพากษาว่าหน่วยงานของรัฐของประเทศสวีเดนในฐานะที่เป็นสมาชิกสหภาพยุโรปจะต้องรับประกันให้เกิดการจัดการขยะ (Waste Disposal) และการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ (Waste Recovery) จากขยะที่ขนย้ายออกจากประเทศสวีเดนอย่างผิดกฎหมาย ด้วยการต้องรับผิดชอบนำเอาขยะที่ส่งออกไปนอกประเทศโดยผิดกฎหมายนั้นกลับเข้ามายังประเทศสวีเดนเพื่อจัดการขยะหรือนำขยะดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ แม้ว่าประเทศสวีเดนในฐานะที่เป็นประเทศต้นทางในการขนย้ายขยะจะคัดค้านสักเพียงใดก็ตาม เหตุนี้เองผู้เขียนจึงคาดการณ์ว่าแนวคำพิพากษาของศาล CJEU ในอนาคตน่าจะสอดคล้องกับบรรทัดฐานที่ศาล CJEU ได้วางเอาไว้ในอดีต ก่อนที่กฎหมายสหภาพยุโรปทั้ง 2 ฉบับนี้จะผลบังคับใช้ เพราะศาล CJEU มีบทบาทสำคัญในการปรับใช้กฎหมายสหภาพยุโรปทั้ง 2 ฉบับนี้ เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะด้านสิ่งแวดล้อมและต่อต้านอาชญากรรมขยะ โดยเน้นให้อาชญากรผู้กระทำความผิดหรือประเทศที่ส่วนในการกระทำความผิด ต้องมีส่วนร่วมเยียวยาความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมต่อประชาชนทั้งในสหภาพยุโรปและนอกสหภาพยุโรปที่เผชิญผลร้ายจากอาชญากรรมขยะที่ผิดกฎหมายสหภาพยุโรป

สรุป

กล่าวโดยสรุป สหภาพยุโรปดำเนินการเพื่อต่อสู้กับอาชญากรรมขยะผ่านการบังคับใช้ระเบียบการขนส่งขยะ (หรือระเบียบ WSR) และข้อกำหนดว่าด้วยอาชญากรรมสิ่งแวดล้อม (ข้อกำหนด ECD) เพื่อให้บรรดาประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปมีกฎหมายที่สอดคล้องกันและปฏิบัติตามกฎระเบียบของสหภาพยุโรปไปในทิศทางเดียวกัน ข้อกำหนด ECD ช่วยให้ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปปรับเปลี่ยนและพัฒนากฎหมายภายในของของตนให้มีมาตรฐานสอดคล้องกับกฎหมายสหภาพยุโรป เพื่อสร้างการต่อสู้กับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมที่ไร้พรมแดน ทั้งพรมแดนในภูมิภาคยุโรปและข้ามพรมแดนไปยังภูมิภาคอื่น ศาล CJEU ยังได้ปรับใช้ระเบียบ WSR และข้อกำหนด ECD เพื่อปกป้องสิ่งแวดล้อมของภูมิภาคยุโรปจากอาชญากรรมขยะที่อาจยังไม่ได้รับการแก้ไขทั้งในระดับชาติและระดับภูมิภาค ยิ่งไปกว่านั้นผู้ค้าขยะมักใช้กลวิธีบิดเบือนหน้าที่ด้วยการซ่อนขยะอันตรายเอาไว้ในขยะที่อยู่ในรายชื่อขยะที่ขึ้นบัญชีสีเขียว พร้อมระบุว่า “ขยะที่ไม่ก่ออันตราย” หรือ “ขยะที่รีไซเคิลได้” การตรวจสอบที่เข้มงวดของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปที่อาจเป็นทั้งได้ทั้งประเทศต้นทางและประเทศปลายทางจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เหตุนี้เองสหภาพยุโรปต้องเร่งสร้างกระบวนการประสานการดำเนินงานร่วมกันเพื่อต่อต้านอาชญากรรมขยะ ทำให้การปฏิบัติการของประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปเป็นไปในทางเดียวกันเพื่อให้เกิดความสอดคล้องในการปฏิบัติงาน ตลอดจนแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านอาชญากรรมขยะอย่างรวดเร็วและทันทั่วถึงเพื่อบรรลุเป้าหมายแบบองค์รวมในการต่อต้านอาชญากรรมขยะให้หมดไปจากภูมิภาคยุโรป

เอกสารอ้างอิง

- Andreatta, D., Favarin, S., Lisciandra, M., & Millemaci, E. (2023). Digging into waste: An analysis of waste crime in the Italian provinces. *Regional Studies*, 57(7), 1367–1379. <https://doi.org/10.1080/00343404.2022.2135697>
- Baird, J., Curry, R., & Cruz, P. (2014). An overview of waste crime, its characteristics, and the vulnerability of the EU waste sector. *Waste Management & Research*, 32(2), 97–105. <https://doi.org/10.1177/0734242X13517161>
- Court of Justice of the European Union. (2025, October 23). **Judgment in Joined Cases C-221/24 and C-222/24, Naturvårdsverket v UQ and IC (ECLI:EU:C:2025:818).** <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62024CJ0221>
- Directorate-General for Environment. (2026, April). **Commission proposes change to waste shipment rules to allow continued municipal waste exports to Switzerland.** European Commission – Environment. https://environment.ec.europa.eu/news/commission-proposes-change-waste-shipment-rules-2026-04-29_en

- ECA Maastricht. (2024, May 2). **The new European Commission's Environmental Crime Directive (ECD)**. <https://ecamaastricht.org/bloglegislation-up-close-posts/the-challenge-of-accession-n3reg>
- Eurojust. (2014, November). **Strategic project on environmental crime: Report (Catalogue No. QP-01-15-700-EN-N; ISBN 978-92-9490-175-0)**. https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/Publications/Reports/environmental-crime-report_2014-11-21-EN.pdf
- European Commission. (n.d.). **Environmental Crime Directive**. https://environment.ec.europa.eu/law-and-governance/environmental-compliance-assurance/environmental-crime-directive_en
- European Commission. (n.d.). **Waste shipments**. https://environment.ec.europa.eu/topics/waste-and-recycling/waste-shipments_en
- European Forum for Restorative Justice. (2021, May 5). Our commentary on the EU Directive on environmental protection through criminal law. EU Forum for the Rule of Law in the Western Balkans. <https://www.euforumrj.org/node11/our-commentary-eu-directive-environmental-protection-through-criminal-law>
- European Union. (2018, March 15). **Basel Convention on the control of transboundary movements of hazardous wastes and their disposal**. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/basel-convention-on-the-control-of-transboundary-movements-of-hazardous-wastes-and-their-disposal.html>
- Europol. (2022, June). **Environmental crime in the age of climate change: Threat assessment 2022** (ISBN 978-92-95220-41-6; DOI 10.2813/54422). Publications Office of the European Union. https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Environmental%20Crime%20in%20the%20Age%20of%20Climate%20Change%20-%20Public%20report_4.pdf
- Fundamental Rights Agency. (2025, October 23). **CJEU joined cases C-221/24 and C-222/24 / judgment: Naturvårdsverket v UQ and IC**. <https://fra.europa.eu/en/caselaw-reference/cjeu-joined-cases-c-22124-and-c-22224-judgment>
- Garruto, L., & Grassin, S. (2024). **Fighting waste trafficking in the EU: A stronger role for the European Anti-Fraud Office**. *eucrim*, 19(2), 143–145. <https://doi.org/10.30709/eu-crim-2024-009>

- Lazíková, J., & Rumanovská, L'. (2024). **Waste in the EU law. Juridical Tribune – Review of Comparative and International Law**, 14 (2) , 260 – 285 .
<https://tribunajuridica.eu/arhiva/y14v2/6.pdf>
- Pereira, R. (2017). **Towards effective implementation of the EU Environmental Crime Directive? The case of illegal waste management and trafficking offences. Review of European, Comparative & International Environmental Law**, 26(2), 147–162. <https://doi.org/10.1111/reel.12207>
- Squintani, L. (2022). **Study on the harmonisation of EU environmental law. European Parliament, Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs.**
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/705033/IPOL_STU\(2022\)705033_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2022/705033/IPOL_STU(2022)705033_EN.pdf)
- United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute. (2026, January 30). **Ecocide and environmental crime: International developments and Italy's transposition of EU Directive 2024/1203.** <https://unicri.org/News-Ecocide-and-Environmental-Crimes-Italy-EU-Directive-2024/1203>

